

ORGANITZACIÓ CONSTITUCIONAL DE L'ESTAT I FONTS DEL DRET

TEMA 4: EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

1. RESUM DEL TEMA
2. CONCEPTES CLAU
3. CAS PRÀCTIC
4. MATERIALS ADDICIONALS

MARIO HERNÁNDEZ RAMOS

ÚLTIMA ACTUALITZACIÓ: 19/11/2010

Materials elaborats amb el finançament de: "Aplicació de les noves metodologies d'ensenyament i aprenentatge a l'anàlisi multidisciplinària de les fonts del dret" MQD 2008 MQD 00022, AGAUR.

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

MARIO HERNÁNDEZ RAMOS (USAL)

Última actualització: 19/11/2010

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

1.- LA JURISDICCIO CONSTITUCIONAL A ESPANYA

- L'absència de tradició: el cas de la II República: el Tribunal de Garanties Constitucionals: el seu fracàs.

- Els models possibles de control de constitucionalitat. La desconfiança cap al poder judicial procedent de la dictadura. L'elecció d'un model concentrat i la inclusió del recurs d'empara. El TC com a òrgan jurisdiccional que no forma part del poder judicial.

- El problema de l'objecció democràtica al TC: l'intent de despolitització màxima de l'òrgan, la presumpció de constitucionalitat de la llei, la interpretació conforme i el "privilegi" jurisdiccional de la llei.

- La vinculatorietat de les decisions del TC. El problema del valor de la seva jurisprudència: l'art. 5 LOPJ.

- L'evolució del règim jurídic del TC. La crisi del TC i la reforma de 2007. El Reglament intern de funcionament.

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

2.- LA COMPOSICIÓ DEL TC.

- L'elecció de magistrats: art. 159.1 CE (legitimació democràtica indirecta). La majoria qualificada en els designats per les Cambres (3 / 5) i el CGPJ (art. 127.2 LOPJ, també 3 / 5) en relació amb el problema dels "quotes" i els retards en les renovacions. El nou art. 16 LOTC: la proposta autonòmica de candidats i els "hearings" a les Cambres, l'experiència de l'art. 185 RS, valoració en la pràctica.
- La independència dels magistrats: l'art. 159.2 a 5 CE i arts. 18-25 LOTC. En especial: qualificació tècnica, durada del mandat, prohibició de reelecció immediata i garanties derivades de la seva consideració com a jutges (en particular, l'abstenció i recusació de magistrats). La figura del Vot Particular.
- La independència de l'òrgan: renovació per terços, durada del mandat, forma d'adopció de decisions, actuació a instància de part.

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

3.- ESTRUCTURA I FUNCIONAMENT.

a) Presidència i Vicepresidència: l'art. 9 LOTC. Importància de la presidència: el vot de qualitat. La reforma de 2007 i l'actuació *in prorrogatio* del President. Funcions bàsiques.

b) Ple, Sala i Seccions. La coherent distribució de funcions en la LOTC (Ple per inconstitucionalitat de normes, Sales per a recursos d'empara i Seccions per admissió). La nova regulació de la reforma de la LOTC (art. 10 LOTC). Arguments a favor i en contra de la nova regulació.

c) Disseny constitucional de les competències del TC (art. 161, 163, 53.2 i 95 CE). Recursos contra normes i recurs per a la protecció de drets.

d) Acords: providències, interlocutòries, sentències i declaracions.

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

4.- COMPETÈNCIES

- 4.1) El recurs d'inconstitucionalitat.
- 4.2) El control previ de inconstitucionalitat dels tractats internacionals.
- 4.3) La qüestió d'inconstitucionalitat.
- 4.4) El recurs d'empara.

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

4.1.- El Recurs d'Inconstitucionalitat. Arts. 161, 162 i 164 CE i arts. 27 a 40 LOTC)

a) **Objecte**: lleis i normes amb rang de llei. Desenvolupament de la qüestió: art. 27 LOTC. La suspensió de l'art. 161.2 CE.

b) **Òrgan**: el ple excepte quan delega a la sala (art. 10.b LOTC)

c) **Legitimats**: El problema de la legitimació dels òrgans autonòmics: l'art. 32 LOTC i la interpretació flexible realitzada pel TC.

d) **Efectes de la Sentència** (art. 164 CE). Problemes plantejats: sentències interpretatives (l'obligatorietat de la interpretació d'acord amb la Constitució) i la limitació dels efectes de la declaració d'inconstitucionalitat..

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

4.2.- El control previ de inconstitucionalitat dels tractats internacionals (art. 95.2 CE i 78 LOTC).

a) **Objecte**: art. 78 LOTC. Deficient tècnica en la descripció del text objecte del control. Sentit d'aquesta competència: evitar el naixement de la responsabilitat internacional de l'Estat.

b) **Òrgan**: el ple.

c) **Legitimats**: qualsevol de les Cambres o el Govern.

d) **Efectes de la Sentència**: la defectuosa tècnica de l'art. 95.1 CE. El problema de la compatibilitat entre control previ i successiu.

e) El derogat **recurs previ d'inconstitucionalitat** contra las lleis orgàniques. Imprevisió constitucional del recurs. L'experiència del recurs previ fins el 1985 i el renaixement del debat sobre la seva reimplantació.

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

4.3.- La Qüestió d'inconstitucionalitat

a) **Objecte**: el mateix que els recursos d'inconstitucionalitat sempre que la resolució del cas concret depengui de la norma de la qual se'n dubta la constitucionalitat.

b) **Òrgan**: el Ple en les qüestions que es reservi (art. 10.c LOTC)

c) **Legitimació**: el jutge competent per al coneixement del cas (absència d'un "dret a la qüestió d'inconstitucionalitat"). L'anomenat "judici de rellevància" (el nou art. 35.2 LOTC). La suspensió del procediment. La posició de les parts del procés judicial davant el procés constitucional (els nous arts 35.2 y 37.2 CE després de la condemna d'Espanya davant el TEDH). La reforma de la LOTC.

d) **Efectes de la sentència**: els mateixos que en el RI, efectes sobre el procés que la va provocar.

e) **L'autoqüestió o qüestió interna de constitucionalitat** (art. 55.2 LOTC). Problemes plantejats.

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

4.4.- El recurs d'empara.

A) Empara ordinària i empara constitucional.

Significat del recurs d'empara en general i de l'empara constitucional en particular. Sistema extraordinari de protecció d'alguns drets fonamentals. La proliferació de recursos i la necessitat de la seva reforma. Els elements essencials de la reforma de la LOTC. Riscs.

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

B) Objecte del recurs d'empara: qualsevol acció o omissió d'un poder públic lesiva d'un dret fonamental contingut a la secció primera del Capítol II del Títol 1 i l'art. 14 CE. Concepte de poders públics : legislatiu (la inexistència d'empara contra lleis), executiu i judicial (les diferents vies d'empara: arts 42 y ss LOTC). El problema de les lesions de drets realitzades per particulars (el art. 24 CE). La suspensió de les sentències

C) Òrgan: les Sales, que poden delegar en les seccions quan es tracti de mera aplicació de doctrina una vegada concloses les al·legacions (art. 52.2 LOTC)

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

D) Requisits del recurs d'empara. Al·legació prèvia del dret i esgotament dels recursos (subsidiarietat)
 excepte per a les empires contra el poder legislatiu.
La rellevància constitucional de l'empara a partir de la reforma (art. 50.1.b LOTC).

E) Legitimació.

Activa: Ministeri fiscal i defensor del poble (crítica a la superposició de defensors públics). Persones que han vist lesionats els seus drets o amb un interès legítim (les parts en els processos previs). Persones jurídiques (només en la mesura que puguin ser titulars de drets); persones jurídic públiques (l'excepció de les Universitats i el dret a l'autonomia universitària).

Passiva: remissió al punt B.

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

F) Efectes de les sentències: □ anul·lació de l'acte impugnat, reconeixement, restitució i reparació del dret lesionat (art. 55.1 LOTC): problemes. Efectes inter pares; . Els efectes de les argumentacions del TC sobre els tribunals ordinaris (art. 5 LOPJ). La funció subjectiva i la funció objectiva del recurs d'empara (recapitulació).

G) Empares especials: l'empara electoral (proclamació de candidats i proclamació d'electes).

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

5.- Els conflictes de competència.

A) Tipus: positius i negatius. Concepte. L'absència de conflictes negatius plantejables per les CCAA.

B) Legitimats

C) Procediment: □ la inclusió d'un sistema de conciliació previ. Les al·legacions de les parts personades. La suspensió de la norma autonòmica prevista a l'art. 161.2 CE.

D) La sentència: el reconeixement de la competència i la derogació de les normes inconstitucionals. Algunes excepcions: la inconstitucionalitat diferida en el temps.

E) Un procediment especial: les impugnacions de normes autonòmiques previstes a l'art. 161.2 CE i al Títol V LOTC. Sentit i abast.

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

6.- Els conflictes d'atribucions entre òrgans constitucionals.

A) **Concepte i sentit:** garantia de la divisió horitzontal de poders a l'Estat (executiu, legislatiu i judicial) i no previst per les CC AA. Inclòs en la LOTC però no a la CE.

B) **Subjectes legitimats i efectes de la sentència.** Els afectats en l'exercici de les competències discutides (congrés, senat, govern i consell general del poder judicial). Atribució de la competència discutida.

7.- El conflicte en defensa de l'autonomia local

A) **Concepte i sentit.** Introduït en una reforma de la LOTC de 1999. El seu sentit és la defensa de l'autonomia local davant d'invasions d'altres poders (estatals o autonòmics) per via legislativa (és a dir, l'objecte del procés és necessàriament una llei -per això de vegades es qualifica més com a un recurs que com a un conflicte), abans d'aquest recurs no hi havia una via clara per dur a terme aquesta defensa.

B) **Subjectes legitimats i efectes de la sentència.** Legitimats (art. 75.ter.1 LOTC). La sentència. Declarar o no la lesió de l'autonomia local; declarar la titularitat de les competències afectades i decidir, si escau, la tramitació d'un procés de declaració d'inconstitucionalitat de la llei afectada

EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

Distribució de funcions entre Ple, Sales i Seccions

- **Competències del Ple**

- Control de tractats
- Recursos d'Inconstitucionalitat no delegats
- Qüestions d'Inconstitucionalitat reservades
- Conflictes competencials reservats
- Conflictes d'atribucions i defensa de l'autonomia local
- Altres.

- **Competències de les Sales**

- Recursos d'inconstitucionalitat delegats (reiteració de doctrina)
- Qüestions d'inconstitucionalitat no reservats al Ple
- Conflictes competencials no reservats al ple.
- Recursos d'empara no delegats en les seccions (Art. 52.2.LOTC).
- Admissió de recursos d'empara quan no s'obté la unanimitat de la secció.

- **Competències de les Seccions**

- Admissió d'assumptes
- Recursos d'empara delegats per las Sales per a reiteració de doctrina

ORGANITZACIÓ CONSTITUCIONAL DE L'ESTAT I FONTS DEL DRET

TEMA: EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

CONCEPTES CLAU

JUSTÍCIA CONSTITUCIONAL: Sistema de control judicial de les lleis propi de l'Estat de dret, que té el seu fonament en la concepció de la constitució com a norma jurídica fonamental, mitjançant el qual es verifica el respecte de les lleis a la constitució.

OBJECCIÓ DEMOCRÀTICA AL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL: Problema que fa referència a la menor legitimitat democràtica de la que gaudeix el Tribunal Constitucional davant del poder legislatiu en el marc del control de constitucionalitat de les lleis i la seva eventual nul·litat.

RECURSO DE AMPARO CONSTITUCIONAL: Procediment jurisdiccional extraordinari de superprotecció dels drets fonamentals i llibertats públiques establertes en els arts. 14-29 CE, plantejat pel recurrent davant el Tribunal Constitucional per la vulneració d'alguns d'aquests drets o llibertats per part d'un poder públic i després d'haver esgotat la via judicial prèvia.

RECURS D' INCONSTITUCIONALITAT: Procediment jurisdiccional pel qual el Tribunal Constitucional controla que les normes amb rang de llei no siguin contràries a la Constitució.

QÜESTIÓ D' INCONSTITUCIONALITAT: Procediment jurisdiccional pel qual un jutge o tribunal ordinari pregunta al Tribunal Constitucional sobre la conformitat amb la Constitució d'una norma amb rang de llei de la qual en depèn la resolució en un procediment judicial.

ORGANITZACIÓ CONSTITUCIONAL DE L'ESTAT I FONTS DEL DRET

TEMA: EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

CAS PRÀCTIC

TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

Una parella de persones homosexuals van al teu despatx d'advocats amb el següent problema: l'alcalde de Barcelona s'ha oposat a oficialiar el seu matrimoni i creuen que el seu dret a contraure matrimoni amb plena igualtat jurídica recollit en l'art. 32 CE ha estat menyscabat. Ja han esgotat tots els recursos de la via judicial prèvia i volen anar al Tribunal Constitucional. Acudeixen a tu per l'excel·lent preparació que vas aconseguir a les classes de la Facultat de Dret Constitucional i tot recordant-les en preparar la demanda t'assalten les següents qüestions a les que has de respondre:

- 1) Compliria aquest supòsit amb les exigències necessàries establertes a la LOTC per plantejar un recurs d'empara constitucional? Respon a la pregunta atenent als requisits bàsics sobre legitimitat activa, legitimitat passiva i dret fonamental vulnerat. Tingues en compte que els teus clients volen interposar la demanda per tots els mitjans.
- 2) Tenint en compte la STC 155/2009, de 25 de juny (FJ 2), estaria justificada l'admissió del recurs d'empara al satisfer l'exigència de l'especial transcendència constitucional de l'art. 50.1.b) LOTC? Argumenta la teva resposta com si haguessis de convèncer el Tribunal Constitucional que admeti a tràmit la teva demanda de recurs d'empara.

ORGANITZACIÓ CONSTITUCIONAL DE L' ESTAT I FONTS DEL DRET

TEMA: EL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

MATERIALS ADDICIONALS

1) BIBLIOGRAFIA

BUSTOS GISBERT, R., “¿Está agotado el modelo de recurso de amparo diseñado en la Constitución Española?”, *Teoría y Realidad Constitucional*, nº 4, 1999, pp. 273-292.

CAAMAÑO DOMÍNGUEZ, F., *Jurisdicción y procesos constitucionales*, McGraw-Hill, Madrid, 2000.

CARRILLO, M., *La tutela de los derechos fundamentales por los tribunales ordinarios*, CEC, Madrid, 1995.

CASCAJO CASTRO, J.L. y GIMENO SENDRA, V., *El recurso de amparo*, Tecnos, Madrid, 1984.

CRUZ VILLALÓN, P., *La formación del sistema europeo de control constitucional (1918-1939)*, CEC, Madrid, 1987.

De la OLIVA SANTOS, A., y DÍAZ PICAZO, I., *Tribunal Constitucional, Jurisdicción y derechos fundamentales*, Mc Graw Hill, Madrid, 1996.

FERNÁNDEZ FARRERES, G., *El recurso de amparo según la jurisprudencia constitucional*, Marcial Pons, Madrid, 1994.

GARCÍA MORILLO, J., *La protección judicial de los derechos fundamentales*, Tirant lo Blanch, València, 1994.

GARCÍA PELAYO, M., “El “status” del Tribunal Constitucional”, *Revista Española de Derecho Constitucional*, nº1, 1981, pp. 11-34.

GARCÍA ROCA, J., *Los conflictos de competencia entre el estado y las comunidades autónomas*, CEC, Madrid, 1993.

GIMENO SENDRA, V., y MORENILLA ALLARD, P., *Los procesos de amparo Civil, Penal, Administrativo, Laboral, Constitucional y Europeo*, Colex, Madrid, 2003.

GÓMEZ MONTORO, A.J., *El conflicto entre órganos constitucionales*, CEC, Madrid, 1992.

GONZÁLEZ BEILFUSS, M., *Tribunal Constitucional y reparación de la discriminación normativa*, CECP, Madrid, 2000.

HERNÁNDEZ RAMOS, M., *El nuevo trámite de Admisión del Recurso de Amparo Constitucional*, Reus, Madrid 2009.

JIMÉNEZ CAMPO, J., *Estudios sobre jurisdicción constitucional*, Madrid, 1998.

LÓPEZ BOFILL, H., *Decisiones interpretativas en el control de constitucionalidad de la ley*, Tirant lo Blanch e IVAP, València, 2004.

PÉREZ ROYO, J., *Tribunal Constitucional y división de poderes*, Tecnos, Madrid, 1988.

PÉREZ TREMPES, P., *El recurso de amparo*, Tirant lo Blanch, 2004, Valencia.

PÉREZ TREMPES, P., *Tribunal Constitucional y Poder Judicial*, CEC, Madrid, 1985.

REQUEJO PAJÉS (coord.), *Comentarios a la Ley Orgánica del Tribunal Constitucional*, Tribunal Constitucional-BOE, Madrid, 2001.

Teoría y Realidad Constitucional, monográfico sobre “*El Tribunal Constitucional*”, 1999.

TOMÁS Y VALIENTE, F., *Escritos sobre y desde el Tribunal Constitucional*, Madrid, 1990.

2) NORMATIVA

C.E.

LOTC

3) JURISPRUDÈNCIA

STC 4/1981, de 2 de febrer.

STC 42/1985, de 15 de març.

STC 86/1982, de 23 de desembre.

STC 17/1981, de 1 de juny.

STC 19/1988, de 16 de febrer.

STC 189/1991, de 3 d'octubre.

STC 52/1992, de 8 d'abril.

STC 372/1993, de 13 de desembre.

STC 11/1984, de 2 de febrer.

STC 25/1981, de 14 de juliol.

STC 156/1990, de 8 d'octubre.

STC 42/2008, de 9 d'abril.

STC 101/2008, de 24 de juliol.

STC 240/2006, de 20 de juliol.

STC 155/2009, de 25 de juny.

ATC 26/2007, de 5 de febrer.

ATC 188/2008, de 21 de juliol.

STS de 23 de gener de 2004.